

ban és az olvasásban válhat ittlétté, a szöveg által teremtett múlt/jelen/jövő világává, amely a *létidő teljességét* hordozza, és csak és kizárólag a versben lesz hozzáférhetővé. Tehát a költemény itt létalapítás, amely *a most és a jövőben is történő múltat* ab-

rázolja a megírt és a megélt idő teljességében: „akkor még olyannak képzelem / a jövőt, amilyen sosem lesz. de hogy nem lesz / olyan, negyven év múlva már nem zavar – lassan / megszokom magam” (*Zongora*).

KIS PETRONELLA

Péterfy Gergely:

A golyó, amely megölte Puskit

Kalligram, 2019

Nemcsak az elmúlt évek regényei közt, de a színházak repertoárjában is egyre növekvő számban találkozhatunk olyan előadásokkal, amelyek több évtizednyi időintervallumot, netán egy egész századot ölelnek fel, legtöbbször egy családtörténeten, generációk sorsán keresztül szemléltetve a magyar történelem ideológiailag egymástól elhatárolható, a hatalom általi elnyomást tekintve azonban egybefüggő korszakait. *A golyó, amely megölte Puskit* is ezen művek sorába illeszkedik, elbeszélője azonban nem a család egyik tagja, hanem egy kívülálló, Karl, aki gyerekkorától szelmes az anyja korú főszereplő Olgába.

Az azonban kérdéses, az iránta érzett kötődése mennyiben szerelem valójában – úgy tűnik, sokkal inkább a valakihez, bárkihez tartozás a valóban meghatározó, az elérhetetlen éteritől való függés, amiért őt sohasem szerette senki igazán. A körülötte élők ugyanis egész életében kiközösítették, undorral fordultak felé elhízottsága miatt, legjobb esetben is csak észrevétlen tudott maradni, Olga viszont mindig szerette őt. Innentől kezdve Karl számára még Kristóf, Olga fia is csak egy Olgához tartozó „tárggyal”, egy rá utaló szimbólummal azonos – holott a gyerekkoruk utáni évtizedekben csak az ő barátsága által kötődik a családhoz –, de Olga nélkül, önmagában értelmezhetetlen jelenség. „Világok határán, elemek ütközési pontján, lét és képzelet, mágia és reménytelenség, öröklét és mulandóság határán találkoztam vele először, a vizet érintve, a feltámadás mámorával, mint egy őskeresztény a szent víz partján, mint egy beavatott a rítus másnapján” – idézi fel megismerkedésük pillanatát.

Karl esetében egy olyan, többnyire egyes szám harmadik személyű, mindentudó elbeszélőről van szó, aki egyrészt saját apjának, illetve az érintett családtagok és a történet többi szereplőjének beszámolója alapján, másrészt saját, erősen szubjektív színezetű emlékeit felidézve meséli el az eseményeket – a

kötet első negyedében olyanokat is, amelyeknek ő maga nem lehetett részese, mivel még meg sem született –, harmadrészt pedig „amit még hozzágondol” például azokhoz a jelenetekhez, amelyeknek személyesen nem volt tanúja. Néhány szereplő gondolatairól, motivációiról bevallottan nincsenek információi, mert nem került velük kapcsolatba, vagy nem osztották meg vele érzéseiket, máskor azonban azt is elismeri, nem tudja, az adott szereplő mit értett egy bizonyos szó vagy kifejezés alatt.

A narrátor emlékezetében a múlt és a jelen rétegei, azoknak a tapasztalatai, élményei folyamatosan alakítják egymást, reflektálva ezzel arra, hogy az emlékek hány és hány szegmense értékelődik, formálódik át az idő múlásával, míg végül már magunk sem tudjuk, valóban úgy történt-e: „Emlékszem erre a délutánra – persze az is lehet, hogy nem pontosan erre emlékszem, hanem sok hasonlóból rakosgatja őket össze az emlékezetem, amely mindenképpen meg akar felelni annak az izgalomnak, ami elfog, amikor erre a fotóra nézek. Ez volt az első alkalom, hogy a Waldstein-házban jártam – kár, hogy nem emlékszem rá. Pontosabban mondom: lehet, hogy emlékszem, de annyi későbbi ott-tartózkodásom emléke rakódott rá erre az elsőre, hogy már nem lehet kivakarni a rászáradt rétegek alól. De talán a későbbi emlékekből lehet következtetni az elvesztett legkorábbiakra.” Ahogy az az idézetből is kitűnik, Karl több alkalommal is fotók segítségével idézi fel az átélt pillanatokat, helyszíneket és az általuk árasztott hangulatokat, ami lehetőséget ad fantáziája szárnyalásának, hiszen csak találgathatja, egy évtizedekkel azelőtti fényképen vajon a boldogságtól vagy a fájdalomtól ordít-e valaki, mire mutat éppen Olga, hová utaznak a vonaton, és így tovább.

A Waldstein-ház, ahol Olga az édesapjával, Péterrel él gyerekkorától (az 1940-es évektől) kezdve,

egy sejtelmes hangulatú, az antikvitás és a római kori hősök világába visszakalauzoló, eldugott, biztonságot és állandóságot nyújtó menedék, amelynek falai közé lépve a szereplők megfélemlíthetnek a külvilágban dülő háborúról, diktatúráról, konfliktusokról és a folyamatos érték-átrendeződésről. Péter egy polgári családban nevelkedett, tudományos életpályát követő férfi, aki korábban körbeutazta Európát, és lányának is ezt az értékrendet szeretné átadni, ám az érzelmi szükségletekkel és az ösztönökkel nem tud mit kezdeni, így a felcseperedő kislányt is egyre kevésbé érti. Péter képtelen ebben az országban élni, ahol a kommunista ideológia és a cenzúra feltartja és kiszorítja a Nyugat szellemi áramlatait, és ahol újra és újra a nép barbárságával szembesül. A regény felveti azt a kérdést, mennyiben befolyásolja későbbi gondolkodásunkat, hogy milyen családból származunk, és milyen nevelésben volt részünk, hiszen Olga issza apja szavait, nézeteit, és maga is megdöbben azon felnőttként, mondatai mennyire befészkeltek magukat az elméjébe, amikor másokról ítélezik – ugyanakkor meg is kérdőjelezi, majd ellenfeszül az apja által közvetített normáknak. Hozzámegy egy tanulatlan, ámde erőszakos, zsarnok férfihoz, Áronhoz, aki ideológiailag gyökeresen ellentétes nézeteket vall, mint Péter, a hunokat kutatja, és sámánszertartásokat tart erdélyi-szütyős szakköröseinek – és akinek a személyisége alatt Péter valóban a *barbár* szót érti.

Péterfy regényében az ideológiák ütközési csomópontjában előbb-utóbb – Péter kivételével – minden főszereplő elveszíti az önazonosságát, és belekerül egy olyan ördögi körbe, amellyel nem tud megbirkózni. Olga végül kilép bántalmazó kapcsolatából, de csak az alkoholba és később a – Péter által átörökített értékrendszerrel éles ellentétben lévő – kristályterápiájába tud menekülni; Kristóf ugyanígy áldozattá válik, „önkéntes rabságba” vonul, és benne ragad párkapcsolatában egy kontrollmániás, érzelmi

zsarnok nővel, aki egy gyerekkel is magához láncolja (és aki tudat alatt a nevelőapja házában, egy festményen látott hun lányra emlékezteti). Később egy szélsőségesen jobboldali, törtető – Kristóf szavaival élve hagyománytisztelő, azaz náci – nő oldalán kezd új életet, akire mind a szakmai előrelépési, mind kereszténynek vallott gyereknevelési módszereit tekintve a passzív agresszivitás, az álszentség és az álságosság jellemző.

A regény címe kivetíthető a műben ábrázolt magyarországi művészet sorsára: egy gyilkosságot ábrázoló képre utal, amelyen a legnagyobb orosz költőt képes leteríteni és megsemmisíteni egy felelőtlen szoknyavadász, egy jelentéktelen diplomáciai zsúrfiú golyója. A történet szerint Péter tervez írni erről egy tanulmányt, ami azonban már nem valósul meg. Ennek a művészeti színvonalnak a helyébe az államilag támogatott dilettánsok művei lépnek, amelyek ráadásul egy nyugati, szabad világ nevében születnek, ahol már a galambok sem szállnak az ember vállára, mint a régi, polgári Kassán, mert hozzászoktak, hogy a feléjük nyújtott étel csak csali, amit ha elfogadnak, annak általában egy jól irányzott rúgás vagy kódobálás a következménye.

Péterfy új regénye többek között *A kitömött barbárból* is ismerős idegenség-tapasztalatot, kirekesztettséget avatja témájává, felépítése viszont kevésbé feszes és megszerkesztett. A cselekmény összességében gördülékeny, anekdotázó hőmpölygése fenntartja az olvasói figyelmet. A szöveg azonban túlszűfolt a szereplők számát tekintve, sok az olyan mellékszál, amely nem vezet sehová a történet szempontjából, a bennük megjelenő és egymásnak feszülő világnézetek pedig túlságosan kiélezettek: mintha az ideológiák szükségszerűen rákényszerítenének mindenkit arra, hogy megrögzötten csak egy bizonyos oldalról, feketében vagy fehérben lássák a világot, végül aztán mégse tudjanak hűek maradni az elveikhez.

BAKONYI ISTVÁN

László Zsolt: Hajnal a mélyben

Művészetek Háza, 2018

Vannak írók és költők, akik tudatosan építik életművüket, járják a maguk útját, ám ettől függetlenül országszerte kevésbé ismertek. Pedig nemcsak szűkebb hazájukban publikálnak, és még sincs körülöttük nagyobb visszhang.

Közéjük sorolom a Székesfehérváron élő László Zsoltot, aki egyébként a Vár című folyóirat versrovátát is szerkeszti. Néhány évvel ezelőtt írta róla Román Károly: „Legjellemzőbb tulajdonsága az örökös hiányérzet. Ez hajtja előre az